

ปณิธานใหม่ของมหาวิทยาลัยมหิดล: "ปัญญาของแผ่นดิน"

รศ.ดร.สมศีล งามานรังษะ ราชบัณฑิต
3 มิถุนายน 2551

เพื่อที่จะรู้ซึ่งถึงความหมายของปณิธานใหม่ของมหาวิทยาลัยมหิดล คือ "ปัญญาของแผ่นดิน" ก่อนอื่นจำเป็นต้องพิจารณาคำหลัก 2 คำที่เกี่ยวข้อง คือ มหิดล อันเป็นชื่อของมหาวิทยาลัย และ ปัญญา หรือ wisdom ตามคติพระพุทธศาสนา

ความหมายของ มหิดล

คำว่า มหิดล เป็นคำที่มาจากภาษาบาลีและสันสกฤต จาก มหฺ "พื้น, ชั้น" มหิดล จึงแปลได้ว่า "พื้นแผ่นดิน" คำอื่นๆ ในภาษาไทยที่มีโครงสร้างคำและความหมายในลักษณะเดียวกันก็ได้แก่ พสุธาตล, ภูวดล และ เมทนีดล (จาก วสุธา + ตล, ภู + ตล และ เมทนี + ตล ตามลำดับ) คำชุดนี้ ซึ่งมีปรากฏในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ล้วนแปลได้ว่า "พื้นแผ่นดิน, พื้นโลก"

นอกจากพจนานุกรมไทยแล้ว ความหมายของ มหฺดล จะกระจ่างขึ้นโดยอาศัยแหล่งอ้างอิงดังต่อไปนี้

The Pali Text Society's Pali-English Dictionary ของ Rhys Davids ให้ความหมายของ มหฺ ว่า "โลก" และ มหฺดล "พื้น (โลก)"

The Practical Sanskrit-English Dictionary ของ Apte ให้ความหมายของ มหฺดล ว่า "พื้นผิวโลก"

ในทำนองเดียวกัน A Sanskrit-English Dictionary ของ Monier-Williams ให้ความหมายของ มหฺ, ตล และ มหฺดล ดังนี้

มหฺ " 'โลกใหญ่' โลก (ในภาษาคุณหลัง หมายถึง พื้นแผ่นดิน, พื้นดิน, แผ่นดิน, ประเทศ ..." ด้วย)

ตล "พื้นผิว, ชั้น, หลังคาแบน (ของบ้าน) ..."

มหฺดล "พื้นผิวโลก, พื้นแผ่นดิน, พื้นดิน"

ท้ายที่สุด A Practical Sanskrit Dictionary ของ Macdonell ให้ความหมายของ มหฺ ว่า "โลก, พื้นแผ่นดิน, พื้นดิน, แผ่นดิน, ประเทศ, อาณาจักร ..." และให้ความหมายของ ตล ว่า "พื้นผิว, ระบาย; ... -ตล ที่ลงท้ายคำสมาส มักไม่ต้องแปล"

จากข้อมูลข้างต้นนี้ พอจะสรุปได้ว่า

มหฺดล (มหฺ + ตล) ในบาลีและสันสกฤต แปลตามรูปศัพท์ได้ว่า "พื้นผิวโลก, พื้นแผ่นดิน" แต่เนื่องจาก ตล ที่อยู่ท้ายสมาส มักไม่สื่อความเพิ่ม คำว่า มหฺดล (แผลงเป็น มหิดล และ มหิตล ในภาษาไทย) จึงมีความหมายเพียงว่า "โลก, พื้นแผ่นดิน, พื้นดิน" และใช้ในความหมายว่า "แผ่นดิน, ประเทศ, อาณาจักร" ด้วย

ปัญญา หรือ wisdom ตามคติพระพุทธศาสนา

เนื่องจากการให้คุณค่าอย่างมากแก่สารสนเทศ ในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศปัจจุบัน จึงน่าจะจำแนกข้อแตกต่างสามเส้าของ ข้อมูล, สารสนเทศ และ ความรู้

ข้อมูล (data) หมายถึง กลุ่มข้อเท็จจริงและตัวเลขโดยเอกเทศ ซึ่งจะถือว่ามีความสำคัญก็เมื่อเป็นข้อมูลดิบ เพื่อนำไปประมวลผลให้กลายเป็นสารสนเทศ

สารสนเทศ (information) หมายถึง กลุ่มข้อมูลดิบที่ผ่านการประมวลผล ที่เมื่อตีความหมาย แล้วพร้อมที่จะนำไปใช้เพื่อวัตถุประสงค์บางอย่าง

ความรู้ (knowledge) หมายถึง ความรู้ความเข้าใจในกลุ่มสารสนเทศที่ผ่านการจัดให้เข้าระบบ เพื่อนำไปใช้ในงานอย่างใดอย่างหนึ่ง

เมื่อมองจากแง่มุมของพระพุทธศาสนา ก็เห็นได้ชัดว่ามีเหตุผลเพียงพอที่จะก้าวต่อจากลำดับต่อเนื่องของ ข้อมูล-สารสนเทศ-ความรู้ ขึ้นไปอีกขั้นหนึ่ง กล่าวคือ สิ่งที่อยู่เหนือกว่าสามสิ่ง นี้ก็คือ ปัญญา หรือ wisdom ตามคติพระพุทธศาสนา นั่นเอง

กล่าวโดยย่อ การก้าวตามลำดับขั้นจากข้อมูลสู่ปัญญาอาจแสดงให้เห็นด้วยแผนภูมิดังนี้

ในหนังสือ การศึกษาเพื่ออารยธรรมที่ยั่งยืน ของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต) ได้ พูดถึงความสัมพันธ์ระหว่าง "ปัญญา" กับ "ความรู้" ดังนี้

“โดยสรุป ปัญญา 2 ด้านที่สำคัญยิ่ง คือ ปัญญาที่เข้าถึงความจริงแห่งธรรมดาของ ธรรมชาติ และปัญญาที่สามารถใช้ความรู้ที่จัดตั้งวางระบบแบบแผนจัดดำเนินการให้ชีวิตและ สังคมมนุษย์ ได้ประโยชน์สูงสุดจากความจริงนั้น”

ในอีกด้านหนึ่ง เนื่องจาก “ความรู้” ซึ่งเป็นแนวคิดที่มีหลากหลายแง่มุม อาจแตกต่างกันได้หลายชนิดหลายระดับ จึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะเน้นแง่พลวัตของ “ปัญญา” ในฐานะการรู้การเข้าใจ มิใช่เพียงแค่ว่าความรู้ในฐานะที่เป็นสมบัติหรือผลบันปลาย เมื่อมองในแง่นี้ ปัญญา ซึ่งหมายถึง “ความสามารถระดับสูงทั้งมวลแห่งการรู้” จึงเป็นหลักประกันที่จะทำให้มนุษย์เข้าถึงความรู้ทุกระดับ ตั้งแต่ความรู้ขั้นธรรมดาสามัญในชีวิตประจำวัน ตลอดไปจนถึงขั้นสูงสุด เรียกว่า สัมโพธิ “ความรู้แจ้ง” คือความหยั่งรู้ในสัจธรรมของชีวิตซึ่งนำไปสู่ความพ้นทุกข์ในที่สุด “ปัญญา” จึงเป็นแนวคิดที่สำคัญยิ่งตามหลักคำสอนพระพุทธศาสนา เป็นขั้นสูงสุดใน “ไตรสิกขา” (ต่อจาก ศีล และ สมาธิ) ฉะนั้น การมีคำว่า “ปัญญา” เป็นส่วนหนึ่งของปณิธานสถาบันอุดมศึกษาจึงมีเหตุผลอัน สมควรแล้ว

ความเหมาะสมของปณิธานใหม่ของมหาวิทยาลัย

อาจมีข้อกังขาเกิดขึ้นถึงความเหมาะสมของปณิธานใหม่ของมหาวิทยาลัยมหิดลที่ใช้ว่า “ปัญญาของแผ่นดิน” ซึ่งเห็นได้ชัดว่าคิดสร้างขึ้นมาจากความหมายของคำว่า มหิดล อันเป็นพระนามของสมเด็จพระบรมราชชนก แต่ครั้นเมื่อวิเคราะห์ให้ลึกลงไป ก็เห็นได้ชัดว่าปณิธานของมหาวิทยาลัยมีความสำคัญมากเช่นกัน ในแง่ที่แสดงถึงความมุ่งมั่นที่จะบรรลุจุดหมายในการบริหาร การศึกษาของมหาวิทยาลัย ในเมื่อนามมหาวิทยาลัยได้รับพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัว การที่มีปณิธานอันสอดคล้องกับนามมหาวิทยาลัย ก็ต้องถือว่าเป็น การเชิดชูพระเกียรติยศ แห่งสมเด็จพระราชบิดาให้เกียรติยิ่งขึ้นไปอีก

กล่าวโดยสรุป วลีว่า “ปัญญาของแผ่นดิน” จึงเหมาะสมที่จะเป็นปณิธานใหม่ของมหาวิทยาลัยมหิดลโดยแท้

หนังสืออ้างอิง

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

ปยุตโต, ป. อ. (พระพรหมคุณาภรณ์). 2539. การศึกษาเพื่ออารยธรรมที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ.

Apte, Vaman Shivram. 1965. The Practical Sanskrit-English Dictionary. 3rd ed. Delhi: Motilal Banarsidass.

- Dauids, T. W. Rhys. 1921-1925 [1966]. The Pali Text Society' s Pali-English Dictionary.
London: Luzac & Company, Ltd.
- Macdonnell, Arthur Anthony. 1958. A Practical Sanskrit Dictionary.
London: Oxford
University Press.
- Monier-Williams, Monier. 1899 [1964]. A Sanskrit-English Dictionary.
Oxford:
Oxford University Press.
- Payutto, P. A. (Phra Brahmabunabhorn). Education for Sustainable Civilization [in Thai].
- The Royal Institute' s Dictionary B.E. 1999 [in Thai]. Bangkok:
The Royal Institute of Thailand.
- Stair, Ralph M. and George W. Reynolds. Principles of Information Systems. 4th ed.
Cambridge: Course Technology.

